



Dienst Uitvoering Onderwijs  
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en  
Wetenschap

> Retouradres DUO, No/Wob-functionaris, N-847  
Postbus 30155 9700 LG Groningen

**Contact**

Dienst Uitvoering Onderwijs  
No/Wob-functionaris  
N-847  
Postbus 30155  
9700 LG Groningen  
e-mail:  
wob-verzoeken@duo.nl

T 050-599

**Bezoekadres**

Kempkensberg 12  
9722 TB Groningen  
[www.duo.nl](http://www.duo.nl)

**Uw e-mail van**  
8 april 2019

**Onze referentie**  
DFS/C&C/LO/~

**Informatie bij**

Datum: 27 mei 2019

Betreft: verzoek om informatie beroep op de Wet Openbaarheid van Bestuur

Geachte

In uw e-mail van 8 april 2019, ontvangen op 8 april 2019, heeft u bij de Dienst Uitvoering Onderwijs (hierna: DUO) met een beroep op de Wet openbaarheid van bestuur (hierna: Wob) informatie verzocht over de datum / data en inhoud van de contacten voor en na 15 maart 2018 tussen de Erasmus Universiteit Rotterdam (hierna: EUR) en DUO over de rechtmatigheid van het collegegeldtarief. Voorts verzoekt u informatie over het gevoerde beleid van DUO t.a.v. aanvragen om levenlangleren krediet terzake de masteropleidingen van de EUR, met name de opleidingen master business administration (CROHO 60644) en master finance investments (CROHO 60409) in deeltijd.

De ontvangst van uw verzoek is schriftelijk bevestigd bij e-mail van 9 april 2019.

In de e-mail van 1 mei 2019 is de beslistermijn met vier weken verdaagd. In deze e-mail is ook aan u medegedeeld dat de beslistermijn is opgeschort vanwege het vragen van zienswijzen aan derden.

In de e-mail van 8 mei 2019 heeft u desgevraagd aangegeven dat u per abuis vroeg naar het gevoerde beleid t.a.v. aanvragen om studiefinanciering. U bedoelde het levenlangleren krediet.

Ik heb de zienswijze op 10 mei 2019 ontvangen, de uiterlijke beslistermijn is daarmee 11 juni geworden.

Op 16 mei 2019 heeft u desgevraagd laten weten dat u akkoord gaat met het verstrekken van de correspondentie tussen EUR en DUO in geanonimiseerde versie.

**Bijlage**

1. Relevante artikelen uit de Wob
2. Inventarislijst
3. E-mail correspondentie
4. Beleid LLLK facturen

**Bezwaar**

Een belanghebbende kan tegen dit besluit binnen 6 weken na de dag waarop het besluit hem is toegezonden schriftelijk bezwaar maken. De belanghebbende dient daartoe een bezwaarschrift in bij de minister van OCW, onder vermelding van 'Bezwaar', ter attentie van Dienst Uitvoering Onderwijs Postbus 30205 2500 GE Den Haag.

Meer informatie over het maken van bezwaar vindt u op [www.bezwaarschriftenocw.nl](http://www.bezwaarschriftenocw.nl)



### **I. Wettelijk kader**

Uw verzoek valt onder de reikwijdte van de Wob. Voor de relevante Wob-artikelen verwijs ik u naar de bijlage 1.

### **II. Inventarisatie documenten**

Op basis van uw verzoek zijn in totaal twee documenten aangetroffen. Deze documenten zijn opgenomen in een inventarislijst, die als bijlage 2 bij dit besluit is gevoegd. In dit besluit wordt verwezen naar de corresponderende nummers uit de inventarislijst, zodat per document duidelijk is wat is besloten.

### **III. Zienswijzen**

U bent er over geïnformeerd in de e-mail van 1 mei 2019 dat er een derde belanghebbende is bij de openbaarmaking van het document met nummer 1 en dat deze in de gelegenheid is gesteld hierover zijn zienswijze te geven.

Door de derde belanghebbende zijn geen bedenkingen ingediend.

### **IV. Besluit**

Ik heb besloten de documenten met nummers 1 en 2 geanonimiseerd openbaar te maken.

### **V. Overwegingen/Toelichting**

In document 2 treft u beleid aan over de definitie van het collegegeld. Dit beleid heeft betrekking op alle onderwijsinstellingen en geldt dus niet specifiek voor de opleidingen aan de EUR.

### **VI. Wijze van openbaarmaking**

De documenten 1 en 2 treft u als bijlage 3 en 4 aan bij deze brief.

De openbaar gemaakte stukken worden op [www.rijksoverheid.nl](http://www.rijksoverheid.nl) geplaatst, tenzij er sprake is van een individueel dossier.

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,  
Namens deze,  
Centrale klachtenfunctionaris, de functionaris Nationale Ombudsman/Wet  
openbaarheid van bestuur van de Dienst Uitvoering Onderwijs





## **Bijlage 1 – Relevante artikelen uit de Wob**

### Artikel 1

In deze wet en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder:

- a. document: een bij een bestuursorgaan berustend schriftelijk stuk of ander materiaal dat gegevens bevat;
- b. bestuurlijke aangelegenheid: een aangelegenheid die betrekking heeft op beleid van een bestuursorgaan, daaronder begrepen de voorbereiding en de uitvoering ervan;
- c. intern beraad: het beraad over een bestuurlijke aangelegenheid binnen een bestuursorgaan, dan wel binnen een kring van bestuursorganen in het kader van de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor een bestuurlijke aangelegenheid;
- d. niet-ambtelijke adviescommissie: een van overheidswege ingestelde instantie, met als taak het adviseren van een of meer bestuursorganen en waarvan geen ambtenaren lid zijn, die het bestuursorgaan waaronder zij ressorteren adviseren over de onderwerpen die aan de instantie zijn voorgelegd. Ambtenaren, die secretaris of adviserend lid zijn van een adviesinstantie, worden voor de toepassing van deze bepaling niet als leden daarvan beschouwd;
- e. ambtelijke of gemengd samengestelde adviescommissie: een instantie, met als taak het adviseren van één of meer bestuursorganen, die geheel of gedeeltelijk is samengesteld uit ambtenaren, tot wier functie behoort het adviseren van het bestuursorgaan waaronder zij ressorteren over de onderwerpen die aan de instantie zijn voorgelegd;
- f. persoonlijke beleidsopvatting: een opvatting, voorstel, aanbeveling of conclusie van een of meer personen over een bestuurlijke aangelegenheid en de daartoe door hen aangevoerde argumenten;
- g. milieu-informatie: hetgeen daaronder wordt verstaan in artikel 19.1a van de Wet milieubeheer.

### Artikel 3

1. Een ieder kan een verzoek om informatie neergelegd in documenten over een bestuurlijke aangelegenheid richten tot een bestuursorgaan of een onder verantwoordelijkheid van een bestuursorgaan werkzame instelling, dienst of bedrijf.
2. De verzoeker vermeldt bij zijn verzoek de bestuurlijke aangelegenheid of het daarop betrekking hebbend document, waarover hij informatie wenst te ontvangen.
3. De verzoeker behoeft bij zijn verzoek geen belang te stellen.
4. Indien een verzoek te algemeen geformuleerd is, verzoekt het bestuursorgaan de verzoeker zo spoedig mogelijk om zijn verzoek te preciseren en is het hem daarbij behulpzaam.
5. Een verzoek om informatie wordt ingewilligd met inachtneming van het bepaalde in de artikelen 10 en 11.

### Artikel 6

1. Het bestuursorgaan beslist op het verzoek om informatie zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk binnen vier weken gerekend vanaf de dag na die waarop het verzoek is ontvangen.
2. Het bestuursorgaan kan de beslissing voor ten hoogste vier weken verdagen. Van de verdaging wordt voor de afloop van de eerste termijn schriftelijk gemotiveerd mededeling gedaan aan de verzoeker.
3. Onverminderd artikel 4:15 van de Algemene wet bestuursrecht wordt de termijn voor het geven van een beschikking opgeschort gerekend vanaf de dag na die waarop het bestuursorgaan de verzoeker mededeelt dat toepassing is gegeven aan artikel 4:8 van de Algemene wet bestuursrecht, tot de dag waarop door de belanghebbende of belanghebbenden een zienswijze naar voren is gebracht of de daarvoor gestelde termijn ongebruikt is verstreken.
4. Indien de opschorting, bedoeld in het derde lid, eindigt, doet het bestuursorgaan daarvan zo spoedig mogelijk mededeling aan de verzoeker, onder vermelding van de termijn binnen welke



de beschikking alsnog moet worden gegeven.

5. Indien het bestuursorgaan heeft besloten informatie te verstrekken, wordt de informatie verstrekt tegelijk met de bekendmaking van het besluit, tenzij naar verwachting een belanghebbende bezwaar daar tegen heeft, in welk geval de informatie niet eerder wordt verstrekt dan twee weken nadat de beslissing is bekendgemaakt.

6. Voor zover het verzoek betrekking heeft op het verstrekken van milieu-informatie:

- a. bedraagt de uiterste beslistermijn in afwijking van het eerste lid twee weken indien het bestuursorgaan voornemens is de milieu-informatie te verstrekken terwijl naar verwachting een belanghebbende daar bezwaar tegen heeft;
- b. kan de beslissing slechts worden verdaagd op grond van het tweede lid, indien de omvang of de gecompliceerdheid van de milieu-informatie een verlenging rechtvaardigt;
- c. zijn het derde en vierde lid niet van toepassing.



Dienst Uitvoering Onderwijs  
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en  
Wetenschap

**Bijlage 2: Inventarislijst documenten Wob-verzoek**

<b>Nr.</b>	<b>Document</b>	<b>Beoordeling</b>	<b>Wob</b>
1.	e-mail correspondentie d.d. 19/10/17, 13/10/17, 27/9/17, 26/9/17	Openbaar	-
2.	Beleid LLLK facturen	Openbaar	-



---

**Van:** -  
**Verzonden:** donderdag 19 oktober 2017 9:21  
**Aan:** ...  
**CC:** ...  
**Onderwerp:** RE: Levenlanglerenkrediet - RSM Parttime Master Bedrijfskunde programma

Geachte

Hartelijk dank voor de door u verstrekte informatie. Volledigheidshalve informeer ik u hierbij over de wijze waarop wij de verzoeken om een levenlanglerenkrediet (LLK) van deze groep studenten zullen afhandelen.

DUO is van mening dat de masteropleiding Business Administration (dt) een reguliere deeltijdse initiële masteropleiding is, zoals ook blijkt uit de registratie in het CROHO en uit de accreditatie van de NVAO. Dat betekent dat studenten, die reeds eerder een masteropleiding hebben behaald, inderdaad een instellingscollegegeld in rekening kan worden gebracht. Deze studenten hebben inmiddels van ons een besluit ontvangen, waarin hen wordt meegedeeld dat zij in aanmerking komen voor het maximale bedrag aan LLK (€ 10.030, hetgeen in 12 maandelijkse termijnen van € 835 wordt uitgekeerd).

Aan studenten die nog niet eerder een masteropleiding hebben afgerond voordat zij met deze opleiding starten, kan echter naar onze mening geen instellingscollegegeld in rekening worden gebracht, maar alleen het wettelijk collegegeld (voor het studiejaar 2017-2018 is dat € 2.006), omdat het hier een reguliere, bekostigde initiële masteropleiding betreft. Dit betekent dan ook dat deze studenten in aanmerking komen voor een LLK van (maximaal) € 2.006 voor het studiejaar 2017-2018.

Hoewel dat bij deze gevallen geen rol speelt, kunnen kosten als boeken en leermiddelen, reis- en verblijfskosten overigens niet worden gezien als onderdeel van het collegegeld, niet van het wettelijk, maar ook niet van het instellingscollegegeld.

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groeten,

---

**Van:**  
**Verzonden:** vrijdag 13 oktober 2017 16:45  
**Aan:** ...  
**CC:** ...  
**Onderwerp:** Levenlanglerenkrediet - RSM Parttime Master Bedrijfskunde programma

Geachte

Allereerst m'n excuses dat ik laat uw mail beantwoord. Ik stel het op prijs dat u dit onderzoekt om de studenten van het Parttime Master Bedrijfskunde programma adequaat te bedienen.

Het Parttime Master Bedrijfskunde programma is een deeltijd-variant van het voltijdse Master programma. De beide programma's bezitten daarmee hetzelfde CROHO-nummer.

[https://www.eur.nl/master/deeltijd/business\\_administration\\_deeltijd/specificaties/](https://www.eur.nl/master/deeltijd/business_administration_deeltijd/specificaties/)

Voor het Parttime Master Bedrijfskunde programma heft de universiteit een instellingscollegegeld, dat voorziet in alle kosten. Als post-experience programma hebben we er voor gekozen om aan onze deelnemers een bedrag te communiceren waarin alle te verwachten kosten zijn opgenomen. Als de kosten voor het boeken (ook extern aan te

schaffen) en de reis- en verblijfskosten van het Internationaal Project, niet declarabel zijn, dan zijn daar de volgende voorzieningen voor te nemen:

Instellingscollegegeld	33750
Boeken	250
Reiskosten	1000
Verblijfskosten	1500 2750
Declarabele kosten	31000

Voor het programma wordt bij aanvang van het programma een bedrag van € 1000 euro in rekening gebracht. Deze 'inschrijvingskosten' zijn de eerste termijnbetaling voor het voldoen van het gehele instellingscollegegeld.

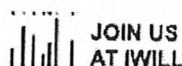
Ik hoop dat hiermee enige duidelijkheid is gebracht.

Met vriendelijke groeten

ROTTERDAM SCHOOL OF MANAGEMENT  
ERASMUS UNIVERSITY

ONE SCHOOL – ONE TEAM

Burgemeester Oudlaan 50  
Bayle Building J 3-21  
3062 PA Rotterdam The Netherlands



I WILL 'OUT-  
CHATEAU' OTHER  
BUSINESS SCHOOLS

Follow RSM Parttime Master Bedrijfskunde on:



From: [redacted]  
Sent: 27 September 2017 14:58  
To: [redacted]  
Cc:  
Subject: RE: Levenlanglerenkrediet

Geachte ,

Naar aanleiding van uw onderstaande mail, vraag ik uw aandacht voor het volgende.

Inderdaad is de uitbetaling van het Levenlanglerenkrediet (LLK) voor een aantal studenten aan de deeltijdse opleiding "Business Administration" (ISAT-code 60644) aan de EUR aangehouden. Het betreft hier circa 20



studenten, die bij DUO een verzoek hebben ingediend om in aanmerking te komen voor het maximale bedrag van het LLLK (van vijf keer het wettelijk collegegeld), omdat er blijkens de bijgevoegde verklaring van de instelling een collegegeld ter hoogte van € 33.750,00 dient te worden betaald over een periode van twee jaar.

Zoals bekend zal zijn, is het LLLK een lening voor het betalen van het collegegeld. Onder dit begrip vallen de kosten van de toegang tot het onderwijs. Hierbij moet worden gedacht aan de inschrijving, administratie, examens, diploma's enzovoorts. Onderdelen als studentenfondsen, verzekeringen en reis- en verblijfskosten voor onderdelen van de opleiding in het buitenland vallen niet onder het collegegeld. Ten aanzien van verplichte literatuur en overig opleidingsmateriaal geldt dat door de instelling in eigen beheer ontwikkelde literatuur en ander opleidingsmateriaal onderdeel kan uitmaken van het collegegeld, maar literatuur die bij derden commercieel verkrijgbaar is, daar niet onder valt.

Bij de bewuste opleiding staat op de website van de EUR aangegeven dat:

“De kosten van de opleiding voor de lichting 2017-2019 bedragen € 33.750,00. Dit bedrag is inclusief de inschrijving aan de universiteit, het collegegeld, de examens, alle verplichte literatuur, overig studiemateriaal voor de te volgen vakken en het gebruik van de faciliteiten van de Erasmus Universiteit Rotterdam, zoals bibliotheek- en computerfaciliteiten gedurende de duur van de opleiding. Tevens zijn de kosten van het internationaal project ook in het bedrag inbegrepen zoals de vliegtickets, kosten voor overnachting, ontbijt en het academisch programma. De kosten voor het diner zijn voor de deelnemer.”

Elders op de website is echter aangegeven dat het collegegeld wel degelijk € 33.750 bedraagt:

“Je inschrijving en toelating is bevestigd na betaling van het inschrijfgeld van € 1.000. Dit bedrag brengen wij later in mindering op het collegegeld. Bij annulering van de inschrijving krijg je geen restitutie van het betaalde inschrijfgeld.

Het collegegeld voor de Parttime Master Bedrijfskunde voor de lichting 2017-2019 bedraagt € 33.750. Dit bedrag is inclusief de examens, alle verplichte literatuur, overig opleidingsmateriaal, en reis- en verblijfskosten tijdens de internationale studiereis en de faciliteiten van de Erasmus Universiteit.

Er zijn drie betalingsmogelijkheden:

1. Betaling van € 33.750,- in één keer.
2. Betaling in twee jaarlijkse termijnen.
3. Betaling in vier halfjaarlijkse termijnen.”

<https://www.rsm.nl/master/executive-masters/parttime-master-bedrijfskunde/aanmelding/>

Ook wordt aangegeven dat:

“Het collegegeld voor de Parttime Master Bedrijfskunde voor de lichting 2017-2019 bedraagt € 33.750. Dit bedrag is inclusief de examens, alle verplichte literatuur, overig opleidingsmateriaal, en reis- en verblijfskosten tijdens de internationale studiereis en de faciliteiten van de Erasmus Universiteit.

Als je werkgever bereid is om mee te betalen aan je opleiding, bekijk dan wat studeren nu echt kost. Indien je geen medewerking krijgt van je werkgever, is lenen misschien wel wat voor jou. Wil je weten waar? Neem contact met ons op en we kunnen je informeren met welke instantie onze studenten goede ervaringen hebben.”

<https://www.rsm.nl/master/executive-masters/parttime-master-bedrijfskunde/contact/veelgestelde-vragen/faq-item/wat-zijn-de-kosten-van-de-opleiding/>

Hieruit is bij DUO enige verwarring ontstaan over de hoogte van het te betalen collegegeld. Het eerste citaat wekt de indruk dat het collegegeld een onderdeel is van de totaal te betalen vergoeding voor deelname aan deze opleiding. Als dit inderdaad het geval is, verzoekt DUO de EUR aan te geven bij iedere student hoe hoog deze post collegegeld is voor het studiejaar 2017-2018, omdat alleen het collegegeld kan worden geleend in het kader van het LLLK.

De laatste twee citaten wekken de indruk dat het totale bedrag van € 33.750 als collegegeld moet worden aangemerkt. Dit zou kunnen botsen met het feit dat het wettelijk collegegeld voor dergelijke opleidingen niet meer kan bedragen dan € 2.006 voor het studiejaar 2017-2018. Studenten die in aanmerking komen voor het betalen van het wettelijk collegegeld, zou dan ook het bedrag van € 33.750 niet in de vorm van collegegeld in rekening kunnen worden gebracht.



DUO heeft onderzocht welke studenten van de groep die op dit moment een LLLK hebben aangevraagd, in aanmerking komen voor het betalen van het wettelijk collegegeld. Gebleken is dat drie van deze studenten een instellingscollegegeld zouden moeten betalen, maar de overige 17 komen in aanmerking voor het betalen van een wettelijk collegegeld.

Gezien het bovenstaande zou DUO dan ook graag een antwoord willen hebben op de volgende vragen:

- Hoe hoog is het wettelijk collegegeld voor de deeltijdse opleiding "Business Administration" (ISAT-code 60644) aan de EUR voor het studiejaar 2017-2018?  
Hoe hoog is het instellingscollegegeld voor de deeltijdse opleiding "Business Administration" (ISAT-code 60644) aan de EUR voor het studiejaar 2017-2018?
- Kunt u aangeven uit welke componenten het bedrag van € 33.750 bestaat en wat de hoogte van die componenten zijn?

Ik verzoek u zo spoedig mogelijk te reageren, omdat de betaling van de eerste termijn van het LLLK op dit moment worden aangehouden.

Met vriendelijke groeten,

---

**Van:**

**Verzonden:** dinsdag 26 september 2017 18:07

**Aan:**

**CC:**

**Onderwerp:** Levenlanglerenkrediet

Geachte,

Van een aantal studenten aan het Parttime Master Bedrijfskunde programma hebben we inmiddels begrepen dat de uitbetaling van het Levenlangleren krediet is aangehouden. Als reden daarvan werd genoemd dat in de kosten van de opleiding mogelijk niet-declarabele kosten zouden zijn opgenomen. Genoemd werden kosten zoals inschrijvingskosten, kosten voor literatuur en kosten vanwege een buitenlandse reis.

U geeft aan dat u dit onderzoekt. Graag zouden we u willen informeren over de kostenopbouw van ons programma zodat u dit onderzoek spoedig kunt afronden.

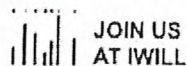
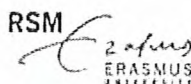
Wilt u alstublieft contact met ons willen opnemen zodat we u kunnen voorzien van de relevante informatie?

Met vriendelijke groeten, namens het team van het Parttime Master Bedrijfskunde programma van de RSM.

PS Hieronder een afschrijft van een bericht dat door een van onze deelnemers aan ons werd doorgestuurd.

ROTTERDAM SCHOOL OF MANAGEMENT  
ERASMUS UNIVERSITY  
ONE SCHOOL – ONE TEAM

Burgemeester Oudlaan 50  
Bayle Building J 3-21  
3062 PA Rotterdam, The Netherlands



I WILL 'OUT-  
CHATEAU' OTHER  
BUSINESS SCHOOLS

Follow RSM Parttime Master Bedrijfskunde on



RSM  
Rijks Hogeschool van Rotterdam  
School of Management



Download de 2017-2019 brochure

**From:**

**Sent:** Friday, September 22, 2017 12:45 PM

**To:** '@rsm.nl'>

**Subject:** Fwd: levenlanglerenkrediet

Hoi

Ik heb zonet onderstaande mail ontvangen van DUO inzake het levenlanglerenkrediet. Hebben jullie dit al vaker gezien?

Groet

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Begin doorgestuurd bericht:

**Van:**

**Datum:** 22 september 2017 12:08:33 CEST

**Aan:**

**Onderwerp:** levenlanglerenkrediet

Geachte heer/mevrouw,

U heeft levenlanglerenkrediet aangevraagd. U ontvangt deze maand nog geen betaling, omdat we op dit moment bezig zijn met een onderzoek naar de hoogte van het collegegeld van uw opleiding. Het levenlanglerenkrediet kan alleen worden gebruikt voor het betalen van het collegegeld. Collegegeld kan alleen bestaan uit de verschillende kosten voor de toegang tot het onderwijs.

Zaken als inschrijfgeld, verplichte literatuur en reis- en verblijfskosten in het buitenland kunnen geen onderdeel uitmaken van het collegegeld.

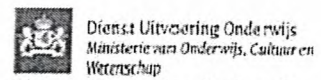
Op basis van de gegevens die ons op dit moment bekend zijn, blijkt dat het collegegeld van de door u gevolgde opleiding wel één of meer van deze componenten bevat. Daarom kunnen we het aan u te betalen bedrag op dit moment nog niet definitief vaststellen.

Zodra het onderzoek is afgerond, ontvangt u het voor u vastgestelde bedrag. U hoeft dus zelf niets te doen.

Onze excuses voor het ongemak.

Met vriendelijke groet,





Dienst Uitvoering Onderwijs  
Kempkensberg 12 | 9722 TB | Groningen |

3

het contactformulier

## LLLK Facturen

Het levenlanglerenkrediet vergoedt alleen het collegegeld (ho) en het lesgeld (mbo). Op het niet-bekostigd onderwijs spreken we van instellingscollegegeld en cursusgeld. Maar niet alle niet-bekostigde onderwijsinstellingen gebruiken die termen op hun facturen. Hieronder is aangegeven wat wel en wat niet als 'collegegeld' en 'cursusgeld' wordt gezien.

Let op: dit gaat over facturen die als bewijsstuk worden meegestuurd. Als de onderwijsinstelling het formulier Verklaring collegegeld / lesgeld heeft ingevuld (ook al is er daarnaast ook een factuur meegestuurd), dan hoeft er niet verder bevraagd te worden.

Om er voor te zorgen dat er zo weinig mogelijk verschillen ontstaan tussen studenten van verschillende onderwijsinstellingen, vergoeden we alleen die kosten die toegang geven tot het onderwijs.

Op bijvoorbeeld het bekostigd onderwijs betaalt de student collegegeld of lesgeld, en zijn bijvoorbeeld tentamens/examens en stages inbegrepen in het onderwijs: de student hoeft er niet apart voor te betalen. Wel moet de student bijvoorbeeld zelf zijn koffie en thee betalen, en betalen voor de kopieerkosten (reprokosten) voor bijvoorbeeld dictaten en dergelijke.

De onderwijsinstelling splitst de kosten voor de student soms als volgt uit:

- cursusgeld of lesgeld
- stagekosten
- examenkosten
- diplomeringskosten
- koffie/thee arrangement
- reprokosten

## Vergoeding

Van het bovenstaande rijtje geven de volgende onderdelen toegang tot het onderwijs:

- cursusgeld of lesgeld
- stagekosten
- examenkosten

Omdat het grootste deel van de diplomeringskosten betrekking heeft op de ceremonie en niet op het 'papiertje' zelf tellen we die niet mee.